

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 6 juli 2007

Mål nr

B 259-07

KLAGANDE

MH

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MB

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. AG

Ombud och målsägandebiträde: Advokat MW

SAKEN

Grov kvinnofridskränkning m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom den 15 december 2006 samt beslut den 14 mars 2006 och den 23 mars 2006 i mål B 1622-06

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut tillåter Högsta domstolen den av MH åberopade bevisningen.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i de delar MHs ansökan därom förklarats vilande.

Högsta domstolen undanröjer hovrättens domslut, dock ej till den del åtalet ogillats och ej heller beträffande beslutet om förverkande av beslagtagnen egendom och besluten om ersättning till den offentlige försvararen, målsägandebiträdet och MH, samt återförvisar målet till hovrätten för erforderlig handläggning.

För biträde åt MH i Högsta domstolen tillerkänns MB ersättning av allmänna medel med sjutuseniohundratjugo (7 920) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 1 584 kr.

För biträde åt AG i Högsta domstolen tillerkänns MW ersättning enligt lagen om målsägandebiträde med sextusensexhundra (6 600) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 1 320 kr.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målets slutliga avgörande ta ställning till frågan om parts återbetalningskyldighet för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

BAKGRUND

Västmanlands tingsrätt dömde den 3 februari 2006 MH för bl.a. grov kvinnofridskränkning till fängelse ett år och sex månader och förpliktade honom att utge visst skadestånd till målsäganden, AG. Den grova kvinnofridskränkningen bestod av misshandel och hotelser, beskrivna i sju delpunkter i gärningspåståendet. Domen meddelades mot MHs nekande och grundades i huvudsak på målsägandens uppgifter. MH hade gjort gällande att målsäganden var en lögnerska och han hade lämnat uppgifter som skulle visa på bl.a. alternativa händelseförlopp och alternativa gärningsmän. Tingsrätten lämnade MHs uppgifter utan avseende då dessa inte vann stöd från annat håll samt uppgifterna i sig inte bar sannolikhetens prägel.

I samband med att MH överklagade domen till hovrätten, med yrkande om att åtalet för grov kvinnofridskränkning och skadeståndsyrkandet skulle ogillas, åberopade han bevisning i form av vittnesförhör med sju personer för att styrka de uppgifter som tingsrätten lämnat utan avseende. Genom de överklagade besluten tillät hovrätten vittnesförhör med tre av dessa personer till viss del men avvisade bevisningen i övrigt med motiveringen att den uppenbart skulle bli utan verkan. I hovrätten medgav AG att hon ofta ljugit och förklarade det med att hon varit inne i en dålig period men att hon fick behandling av en psykolog.

Genom den överklagade domen ändrade hovrätten tingsrättens dom på så sätt att två av delpunkterna i gärningsbeskrivningen ogillades, en av dem med hänvisning till att ett av de nya vittnesmålen gav stöd åt vissa av MH lämnade uppgifter. Hovrätten bestämde påföljden för den kvarvarande brottsligheten till fängelse i tio månader och nedsatte skadeståndet till AG

med visst belopp. I de delar MH fälldes till ansvar för grov kvinnofridskränkning grundade även hovrätten sin dom i huvudsak på målsägandens uppgifter. I domen beslutades också om förverkande av beslagtagna egendom och om ersättning till den offentlige försvararen, målsägandebiträdet och MH.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

MH har yrkat att han skall frikännas från åtalet för grov kvinnofridskränkning och att påföljden för kvarstående brottslighet skall ändras till ett bötesstraff. Han har vidare yrkat att skadeståndsyrkandet skall ogillas. Slutligen har han yrkat att han skall tillåtas att föra den bevisning som avvisats av hovrätten i beslut den 14 mars och den 23 mars 2006.

Riksåklagaren och AG har bestritt ändring.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd såvitt avser hovrättens båda beslut att inte tillåta viss av MH åberopad bevisning. Frågan om prövningstillstånd i målet i övrigt har förklarats vilande.

SKÄL

Hovrätten har avvisat viss av MH åberopad vittnesbevisning, med motiveringen att den uppenbart skulle bli utan verkan. Ett av förhören har åberopats till styrkande av att AG lider av sjuklig mytomani och därmed inte kan kontrollera sina uppgifter samt att hon själv har insikt om detta förhållande. Ett annat förhör har åberopats till styrkande av att AG haft en roll i en utpressning som medfört att stora belopp rört sig på hennes konto –

vilket påståtts kunna ha utgjort ett motiv till misshandel från annan persons sida – och att hon för vittnet berättat att hon misshandlats av annan än MH samt att vittnet och MH fått uppdraget att misshandla denna person. Övriga fem förhör har åberopats till styrkande av att AG vid ett stort antal tillfällen fört fram osanna uppgifter, ofta med egen vinning som syfte, och att uppgifter från henne därför har ett ytterst lågt bevisvärde.

MH har framhållit att målsägandens trovärdighet är av helt central betydelse i målet. Han har anfört att det finns mycket som talar emot hennes trovärdighet, såsom mytomani samt dom och pågående brottsutredningar angående omfattande bedrägeribrott. MH menar att hovrätten har gjort sig skyldig till domvilla genom att neka honom att föra bevisning i frågor som varit av central betydelse för utgången i målet och att hans möjligheter att få en rättvis rättegång på detta sätt allvarligt har försvårats. Detta gäller såväl frågor om alternativa gärningsmän som frågor rörande målsägandens trovärdighet.

Riksåklagaren har invänt att de vittnesförhör som MH åberopat inte skulle ha tillfört målet något i sak som varit ägnat att påverka målets utgång. Målsäganden har själv medgivit att hon ofta ljugit och att hon haft psykologkontakt på grund av de problem som medför att hon ljuger. Detta har således ingått i underlaget för bedömningen av hennes trovärdighet. Med hänsyn härtill måste det enligt riksåklagaren vara utan betydelse att hon till ett av de åberopade vittnena uppgett att hon var mytoman. Vidare kan det inte ha någon betydelse att i målet införa ytterligare bevisning om målsägandens trovärdighet utan att bevisningen kan knytas till någon konkret händelse som omfattas av åtalet. Riksåklagaren har erinrat om domstolens skyldighet att se till att inget onödigt dras in i målet. När det

gäller förhör med det vittne som skall höras om att målsäganden haft en roll i en utpressning och att hon uppgett att hon misshandlats av en annan person, anser riksåklagaren att detta förhör måste anses ha en mycket begränsad betydelse.

AG har anfört att den återopade bevisningen utgör s.k. karaktärsbevisning, som enbart syftar till att smutskasta henne och inte skulle tillföra målet någonting. Hon har redan tidigare berättat att hon under vissa förhållanden fabulerar, att hon har gått i samtalsterapi för att få hjälp med problemet och att hon har sjukdomsinsikt. Däremot har hon inte fått diagnosen mytomani. Hon har framhållit att även om hennes trovärdighet kan ifrågasättas, så finns det mycket stark stödbevisning i målet som styrker åtalet.

I artikel 6:3 d) i Europakonventionen föreskrivs att den tilltalade skall ha rätt att för egen räkning få vittnen kallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen återopade emot honom. Nationell lag får dock uppställa villkor för inkallande och hörande av vittnen. Rätten får t.ex. vägra att tillåta ett förhör om det inte skulle vara ägnat att bidra till utredningen i målet. (Se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 3 uppl., s. 289 f.).

Enligt 35 kap. 7 § rättegångsbalken kan rätten besluta att inte tillåta bevisning som den bedömer uppenbart skulle bli utan verkan. Med detta avses att beviset inte skall kunna förändra det totala bevisvärdet rörande ett visst bevisfaktum, så att tillräcklig bevisning uppnås eller inte längre anses föreligga, och detta skall vara uppenbart. För att bevisning skall kunna avvisas på den ifrågavarande grunden måste den helt kunna fränkännas värde. (Se Fitger 35:66 f. och NJA 2002 C 8.)

Det finns i svensk rätt i princip inget hinder mot att förebringa bevisning rörande parts eller vittnes personliga förhållanden, anseende eller karaktär i syfte att påverka bedömningen av dennes utsagas trovärdighet. Domstolen kan dock vägra att ta upp bevisning rörande en parts eller vittnes trovärdighet i allmänhet, om sådan läggs fram i chikanöst syfte (NJA II 1943 s. 451).

I förevarande fall har tingsrätten anfört att de uppgifter som MH lämnat för att söka framställa AG som en lögnerska och visa att det finns alternativa händelseförlopp, alternativa gärningsmän och alternativa orsaker till de skador som hon uppvisat inte vinner stöd från annat håll samt att uppgifterna i sig inte bär sannolikhetens prägel. Uppgifterna har därmed lämnats utan avseende. Tingsrätten har vidare anfört att det i utredningen inte framkommit något som ger anledning att ens befara att AG medvetet eller omedvetet har lämnat felaktiga uppgifter om de händelser som förevarit. Hennes berättelse har därför lagts till grund för bedömningen av åtalet. Den bevisning som hovrätten avvisat har åberopats till styrkande av bl.a. de omständigheter som tingsrätten avfärdat därför att de inte vann stöd från annat håll. Det kan inte anses att bevisningen åberopats i chikanöst syfte.

Den aktuella situationen kan sägas påminna om den som förelåg i Europadomstolens rättsfall Jerusalem mot Österrike. Europadomstolen fann där att det var inkonsekvent av de nationella domstolarna att å ena sidan finna vissa påståenden vara obevisade och å andra sidan vägra att uppta erbjuden bevisning på grund av att den ansågs irrelevant (dom den 27 februari 2001, p. 46, Reports of Judgments and Decisions 2001-II).

I det aktuella läget fanns det anledning för hovrätten att vara generös i fråga om tillåtande av den vittnesbevisning som erbjöds från MHs sida till styrkande av att AG lider av vad han kallat sjuklig mytomani. När det gäller att nu bedöma frågan måste beaktas att AG i hovrätten själv medgav att hon ofta talat osanning och att hon fått behandling för detta. Hovrätten har emellertid ändå i huvudsak lagt hennes berättelse till grund för bedömning av åtalet med hänvisning till att hon ansågs ha lämnat sammanhängande, detaljerade och i sig trovärdiga uppgifter och att de vann stöd av viss annan bevisning. Att märka är dock att den omständigheten att en berättelse är detaljrik och sammanhängande visserligen är av betydelse vid bevisvärderingen men inte nödvändigtvis behöver innebära att den är sann samt att stödbevisningen till stora delar var inriktad på att visa att AG hade uppvisat skador och inte hur hon hade erhållit dem. Den av MH åberopade bevisningen kan därför inte anses helt sakna värde. Med hänsyn till vad nu sagts kan inte heller med beaktande av AGs uppgifter i hovrätten anses att MH har erhållit en rättvis rättegång. Hovrättens båda beslut om avvisande av bevisning bör därför ändras och den av MH åberopade bevisningen tillåtas.

Prövningstillstånd bör meddelas i de delar MHs ansökan därom förklarats vilande. Vidare bör hovrättens dom undanröjas, utom såvitt avser de ogillade delpunkterna i åtalet, beslutet om förverkande av beslagtagna egendom samt besluten om ersättning till den offentlige försvararen, målsägandebiträdet

och MH, samt målet återförvisas till hovrätten för erforderlig handläggning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Johan Munck, Ann-Christine Lindeblad (referent), Ella Nyström, Kerstin Calissendorff och Per Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Lena Råssjö